

ПРАВАЗАБЕЗПЕЧУВАЛЬНИЙ ХАРАКТЕР ДІЯЛЬНОСТІ СЛІДЧОГО СУДДІ НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Дар'я Костянтинівна БАРБАШ,

*здобувач освіти першого року навчання,
спеціальність 081 - Право, третій науковий рівень
доктор філософії (PhD), кафедри права гуманітарно-
правового факультету Національного
аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»*

Науковий керівник: *Філіпенко Н.Є.,
докт. юрид. наук, доцент., Національний
аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»*

Чинним Кримінальним процесуальним кодексом України, який прийнятий у 2012 році, закріплено інститут слідчого судді, який є принципово новим для вітчизняного кримінального процесуального законодавства.

Так, визначення поняття слідчого судді закріплено положеннями п.18 ч.1 ст.3 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), відповідно до якого слідчий суддя – це суддя суду першої інстанції, до повноважень якого належить здійснення у порядку, передбаченому цим Кодексом, судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, та у випадку, передбаченому статтею 247 цього Кодексу, - голова чи за його визначенням інший суддя відповідного апеляційного суду. Слідчий суддя (слідчі судді) у суді першої інстанції обирається зборами суддів зі складу суддів цього суду [1].

Основним призначенням слідчого судді є здійснення судового захисту прав і законних інтересів осіб, які беруть участь у кримінальному процесі, та забезпечення законності слідчих дій на досудових стадіях. Це зумовлює специфічний характер виконуваної ним кримінально-процесуальної функції, яка полягає в забезпеченні законності й обґрунтованості обмеження конституційних прав і свобод людини на стадії досудового слідства в кримінальному провадженні [2].

До слідчих суддів Кодекс висуває підвищені вимоги щодо оперативності розгляду ними питань, які належать до їх компетенції, вимагає підвищеної уваги й далекоглядності у своїх рішеннях, встановлюючи необхідність у багатьох ситуаціях ухвалювати рішення негайно, при цьому віддаючи їм у руки вирішення найбільш чутливих для особи питань – питань обмеження її прав і свобод [3, с. 78].

Слід зазначити, що за своєю правовою природою діяльність слідчого судді має відмінний характер від діяльності судді під час розгляду кримінального провадження, адже вона не є правосуддям в контексті доведення вини підозрюваного (обвинуваченого) у вчиненні кримінального правопорушення, а направлена на розгляд клопотань слідчого, дізнавача чи прокурора під час

досудового розслідування, що стосуються застосування заходів забезпечення кримінального провадження і виконання органами досудового розслідування слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та розгляду скарг учасників досудового розслідування на передбачені ст. 303 КПК України рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача або прокурора.

Під час здійснення своєї діяльності як слідчого судді, останній керується принципом недопустимості обмеження конституційних справ та свобод учасників досудового розслідування, а отже така діяльність має ознаки правозабезпечувального характеру.

В першу чергу правозабезпечувальна діяльність слідчого судді спрямована саме на забезпечення прав і законних інтересів потерпілого та інших учасників досудового розслідування, що проявляється у наданні дозволу слідчому, дізнавачу або прокурору на проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) пов'язаних, наприклад, із проведенням огляду чи обшуку житла, іншого володіння, таємницею листування, телефонних розмов, тощо.

Такий підхід законодавця забезпечує не тільки захист конституційних прав та свобод учасників досудового розслідування від необґрунтованого та неправомірного посягання на них органів досудового слідства, а й сприяє доступу потерпілого до правосуддя.

Іншим проявом правозабезпечувальної (правозахисної) діяльності слідчого судді є розгляд скарг учасників досудового розслідування на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача або прокурора, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування, передбачених статтею 303 КПК України.

Відповідно до приписів частини першої вказаної статті на досудовому провадженні можуть бути оскаржені такі рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача або прокурора: невнесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань після отримання заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення; неповернення тимчасово вилученого майна згідно з вимогами статті 169 цього Кодексу, а також у нездійсненні інших процесуальних дій, які він зобов'язаний вчинити у визначений цим Кодексом строк; зупинення досудового розслідування; закриття кримінального провадження; відмова у визнанні потерпілим; рішення при застосуванні заходів безпеки; відмова в задоволенні клопотання про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій; зміна порядку досудового розслідування та продовження його згідно з правилами, передбаченими главою 39 цього Кодексу; відмова в задоволенні скарги на недотримання розумних строків слідчим, дізнавачем, прокурором під час досудового розслідування; повідомлення про підозру після спливу одного місяця з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку або двох місяців з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні злочину, але не пізніше закриття прокурором кримінального провадження або звернення до суду із обвинувальним актом; відмова в задоволенні клопотання про закриття кримінального провадження з підстав, передбачених пунктом 9-1 частини першої статті 284 цього Кодексу [1].

Аналізуючи положення вказаної статті, можна зауважити, що законодавцем не випадково наведено саме такий вичерпний перелік рішень, дій та бездіяльності слідчого, дізнавача або прокурора, які можуть бути оскаржені

на стадії досудового розслідування, адже вони об'єктивно можуть посягати на конституційні права та свободи осіб – учасників кримінального провадження та перешкоджати їх доступу до правосуддя.

В такому випадку, за зверненням зацікавленої сторони – учасника досудового розслідування, що полягає у подачі скарги, слідчий суддя виконує функцію судового контролю, яка покликана нівелювати порушення або обмеження слідчим, дізнавачем або прокурором прав та законних інтересів означеної особи.

Відповідно до ч.2 ст.306 КПК України, такі скарги на рішення, дії чи бездіяльність під час досудового розслідування розглядаються не пізніше сімдесяти двох годин з моменту надходження відповідної скарги, крім скарг на рішення про закриття кримінального провадження, які розглядаються не пізніше п'яти днів з моменту надходження скарги [1].

Також, положеннями частини третьої вказаної статті законодавець визнає обов'язковою участь учасника досудового розслідування, який подав відповідну скаргу, або його представника чи захисника у судовому засіданні з її розгляду з метою забезпечення останньому реалізації його охоронюваних законом прав. Одночасно, неявка у судове засідання слідчого, дізнавача чи прокурора, які беззаперечно, не є зацікавленими особами у даному випадку, не є перешкодою для розгляду відповідної скарги, що забезпечує, крім того, швидкий її розгляд у строки, встановлені ч.2 ст.306 КПК України.

Під час розгляду скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача або прокурора під час досудового розслідування слідчий суддя встановлює наявність або відсутність факту порушення прав особи, яка звернулася із вказаною скаргою, та за результатами такого розгляду постановляє вмотивовану ухвалу про: скасування рішення слідчого чи прокурора; зобов'язання припинити дію; зобов'язання вчинити певну дію; відмову у задоволенні скарги (ч. 1 ст. 307 КПК України) [1].

Окремо слід зазначити, що з метою захисту прав та законних інтересів учасників кримінального провадження, перед слідчим суддею постає цілий ряд завдань, таких як: запобігати неправомірним діям і рішенням, що порушують конституційні права і свободи громадян; відновлювати права, безпідставно порушені органами досудового розслідування; надавати правомірним діям і рішенням особи, яка проводить дізнання, слідчого, прокурора юридичної сили, легалізувавши тим самим отримані докази; сприяти винесенню правосудного вироку при вирішенні справи по суті [4, с. 62].

Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що інститут слідчого судді виконує у кримінальному процесі важливу роль – судового контролю за недопущенням порушення або обмеження слідчим, дізнавачем чи прокурором конституційних прав, свобод та охоронюваних законом інтересів учасників досудового розслідування та забезпечення їх безперешкодного доступу до правосуддя.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст.88) // Верховна рада України. Офіційний вебпортал парламенту України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 07.12.2021).

2. Горбачевський В. Слідчий суддя як гарант забезпечення прав і свобод людини в кримінальному провадженні / В. Горбачевський // Електронний репозитарій НАВС. Офіційний сайт. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jsrui/handle/123456789/3587>(дата звернення: 07.12.2021).

3. Руденко В. Процесуальний статус слідчого судді / В. Руденко // Слово Національної школи суддів України. 2013. № 3 (4). С. 71-78.

4. Банах С. Особливості повноважень слідчого судді щодо захисту прав людини / С. Банах, С. Штогун // Вісник Національної академії прокуратури України. 2013. № 4. С. 61-65.